

SÜRGÜN

Refik Halid Karay

Öykü Şebinkarahisarlı Yüzbaşı emeklisi Hilmi Bey; alaylı bir askerdi. Milli Harekat başladığı vakit, sadık Osmanlı taraftarı olması, yeni görüşlere kapalılığından, bir komiser ile tartışmış, Beyrut'a sürgün edilmişti. Esasen, Hilmi Bey, politikadan anlayan ve parti yanlısı olan bir insan değildi, fakat, yenilikler, değişen dini düşünceler, kuşakların başkalaşımı kendisine ters düşmüş, fikirlerini alenen beyan etmenin cezasını, karısı Tevhide Hanım ve on sekiz yaşındaki kızı Seher'den, vatanından uzaklaştırılarak yaban ellerde çekiyordu. Cebinde kalan oldukça sınırlı parası ile ne yapacağını bilemiyor, Türklerin sıklıkla buldukları kahvelere gidiyor, aynı dili konuştuğu insanların yanında bulunabilme fırsatına ulaşıyordu. Tesadüfen, İstanbul'dan tanıdığı Etyemezli Apti ile karşılaştı. Apti, seyyar arabası ile gazoz satıyor, az çok yevmiyesini çıkarıyordu. Kendisine de bir araba temin ederek bu işi yapmasını önerdi. Hilmi Bey, Apti'nin kaldığı ucuz otele yerleşti, burada hemşehrileri ile beraber yaşamaya başladı. Karısı arada mektup gönderiyor, kızıyla sağlıklarının yerinde olduğunu, evde para edebilecek eşyaları satarak ayakta kalabildiklerini anlatıyordu. Gazoz temin ettikleri işletme aniden kapanınca, Hilmi Bey ve Etyemezli Apti yeniden parasız kaldılar. Hilmi Bey'in birlikte yaşadıkları hemşehrilerinden Şair Kenan ile fikir ayrılığına düşmüş, tartışmıştı. Canının bir hayli sıkkin olduğu bu dönemde, karısından gelen yeni mektup çaresizliğini arttırdı. Karısı, acilen kızını ve kendisini yanına alması için yalvarıyor, kızı Seher'in geçliğinden, başıboşluğundan ve dikkafalılığından endişe ederek, en nihayetinde kötü bir sonuca ulaşmaktan korkuyordu. Hilmi Bey, kızını derhal kurtarmazsa kaybedeceğinin farkına varmıştı.

Sağlığı pek yerinde olmayan, gurbette de iyiden iyiyeye bakımsız kalan arkadaşı Şair Kenan, bir sabah vefat etti. Otel arkadaşları, bunun Hilmi ile tartışmalarının neticesi olduğunu iddia ediyorlardı. Hilmi Bey, tüm zorluklara karşı arkadaşının cenazesini kaldırmayı başardı. Gazoz satamadığından beri iyice parasız kaldığından, İstanbullu Ermeni Boğos Ağa'nın inşaatında işçi olarak çalışmaya başladı. Bu sırada, "Kani" adındaki tanımadığı bir kimseden bir zarf içinde iyi bir miktar para geldi. Hilmi Bey'in Kani adındaki hiç kimse ile bu zamana kadar tanışıklığı olmadığından şaşkınlı. Çaresizliğinin de sonucu olarak parayı aldı. Kısa bir zaman sonra da gene aynı isimden bir bohça geldi. İçinde temiz fanilalar, çamaşırlar ve alafranga eşyaların olduğu hediyeler, Hilmi Bey'i iyiden iyiyeye heyecanlandırıyor. Hilmi Bey, bu esnada ciddi şekilde hastalandı. İyileştiğinde ise, sıkıntıları daha da artacaktı. Karısından ve kızından uzun zamandır mektup gelmiyordu. Sürgündeysen, eski bir Osmanlı Şehzadesi olan Keramettin Bey ile tanışması birden hayatını değiştirdi. Şehzade, görmüş geçirmiş eski bir paşa olan Hilmi Bey'i himayesine aldı. Oldukça babacan davranarak, evine yerleştirdi, ufak bir vazife vererek de, geçim parasını temin etmesini sağladı. Hilmi Bey, artık temiz ve düzgün giyimli, şehirde hatırı sayılan beyefendi. İnşaatta çalışırken ve gazoz satarken paraşan dolaştığı bu sokaklarda artık, dört başı mağmur, gururla yürüyor, itibar görüyordu. Şehzade Keramettin Bey'in evinde çalışan, Suzidil adındaki genç ve güzel bir kalfa ile gönül bağı başladı. Suzidil'in de kendisine kayıtsız olmadığı belliydi. Ancak, Şehzade'nin evindeki savurgan, hesapsız harcamalar Şehzade'yi iflas ettirdi. Hilmi Bey'de çaresiz Şam'a gitmek zorunda kaldı. Şam'da kendi memleketlisi olduğunu fark ettiği bir bey ile sohbet ettiğinde, karşısındaki adamın, Hilmi Bey'in tüm kütük bilgilerini bildiğini, kendisini yakinen tanıdığını öğrendi. Hatta, eski bir emniyet müdürü olan Mehmet İhsan, karısı ve kızı hakkındaki malumatı kısa zaman içinde kendisine bildireceğini müjdeliyordu. Dediği gibi az zamanda, emniyet müdürünün tahkikatı sonuçlandı, ancak, haberler hiç iyi değildi. Karısı Tevhide çaresizlik içinde memleketine dönmüş, kızı Seher ise Kani adındaki bir seyyar tiyatro kumpanyası aktörü ile yaşamaktaydı. Şimdi, gelen para yardımlarının, hediyelerin kaynağı bulunmuştu. Bu para ile geçindiği, hediyeleri kullandığı için Hilmi Bey, hem kendi kendine sınırlı, hem de üzgündü. Kızını bulduğunda öldürmek istiyordu. Bu dönemde Keramettin Bey ve ailesi hakkında aldığı haberlerde oldukça kötüydü, Keramettin Bey, ve ailesi bir şekilde kendilerini kurtarmışlardı fakat, Şehzadenin hiç sevmedi katibi Müveddet, Suzidil'i nikahına almıştı. Hilmi Bey, birden ihtiyarladı, çöktü.

Hilmi Bey, eski tanıdığı olan Vecihi Paşazade İrfan Bey'e başına gelen her şeyi, kızının durumunu anlattı. Bundan bir süre sonra da, İrfan Bey Halep'e gitti. Halep'te Nevber adında, genç, güzel bir Türk kıza ile tanıştı, bir süre sonra da yakınlaştılar. Nevber, geçimini dans etmekten ve fahişelikten kazanıyordu. Bol bol içki içiyor, uyuşturucu kullanıyordu. İrfan ile sohbetlerinin birinde gerçek adının Nevber olmadığını, Seher olduğunu dile getirince İrfan, Hilmi Bey'in kız olduğunu farkına vardı. Hilmi Bey, yakında gelecekti, Seher'in halini görmesi büyük bir felakete sonuç verebilirdi, engellemek için elinden geleni yapmaya çalışsa da, sonunda Hilmi Bey, Halep'e vardı. Arkadaşları ile bir davetteyken, İrfan'ın Nevber Hanım adındaki bir kadın ile beraberliği konuşuluyor, konu herkesin merakını cezbediyordu. Nevber, sahneye beline kadar çıplak çıkınca, Hilmi Bey kızını tanıdı. Oracıkta yığılıp kaldı. Hilmi Bey öldü. Morgdaki cenazenin bir Türk Paşaya ait olduğunu

duyan Etyemezli Apti, kim olduğunu merak içinde gittiğinde kısa zaman içinde Hilmi Bey'in ne kadar yaşlanmış ve bitmiş olduğuna üzüldü. Acı ve çaresizlik içinde eski arkadaşına son vazifesini yaptı.

Temalar

Sürgün Sürgüne mecbur edilen kişilerin ve ailelerinin hayatı perişan olmuştur.

Bağımsızlık İsteği Kişilerinin ailelerinin rızası olmadan özgür hayat yaşama isteği, felaketle sonuçlanabilir.

Kişiler

Hilmi Bey Alaylı bir yüzbaşı emeklisidir. Bir fikir beyanın neticesinde ihbar edilince Beyrut'a sürgüne gönderilir. Tevhide adında karısı ve Seher isminde genç kızı vardır. Sürgünde günleri, parasızlık, çaresizlik ve özlem içinde geçer.

Seher Hilmi Bey'in on sekiz yaşındaki kızıdır. Başına buyruk, dik kafalı bir karakterdir. Babasının sürgün edilmesiyle annesini dinlememiş, karşısına çıkan seyyar bir kumpanya aktörüyle yaşamaya ve çalışmaya başlamış, neticede faşişe olmuştur.

Tevhide Hanım Hilmi Bey'in karısıdır. Kocasını sürgüne gönderilince kızı ile yaşamaya başlamış, bir süre evdeki aşyaları satarak geçimlerini sağlamaya çalışmıştır. Kızının tavırlarındaki rahatlıktan başlarına kötü bir şeyler geleceğini sezmiş fakat elinden bir şey gelmeyince memleketine dönmek zorunda kalmıştır.

Etyemezli Apti Hilmi Bey'in eski bir tanıdığıdır. Beyrut'ta resadüfen karşılaşırlar. Hilmi Bey'e iş bulmasında ve kalacak yer ayarlamasında destek olur.

Daim Bey Beyrut'ta Hilmi Bey ve Etyemezli Apti'nin kaldıkları oteldeki hemşehrilerinden biridir.

Nuri Bey Beyrut'ta Hilmi Bey ve Etyemezli Apti'nin kaldıkları oteldeki hemşehrilerinden biridir.

Nuri Hoca Beyrut'ta Hilmi Bey ve Etyemezli Apti'nin kaldıkları oteldeki hemşehrilerinden biridir, Hilmi Bey'in asker kökenli olmasından mutsuzdur.

Boğos Ağa İstanbullu bir Ermeni'dir. Hilmi Bey'in inşaatta iş bulmasında yardımcı olur, evinde misafir eder.

Şakir Bey Hilmi Bey'in İstanbul'dan bir tanıdığıdır, tesadüf eseri Lübnan 'da karşılaşırlar.

Rızkullah Boğos Ağa'nın damadıdır.

Keramettin Bey Osmanlı şehzadesidir. Ailesi ile birlikte Beyrut'ta yaşamaktadır. Hilmi Bey' e çok babacan davranır, evinde misafir eder, vazife vererek kendi nafakasını kazanmasını sağlar. Ancak, kendisi gibi savurgan olan ailesinin düşüncelessiz harcamalarıyla iflas ederek Mısır'a kaçar.

Müveddet Şehzade Keramettin Bey'in katibidir. Şehzadenin Hilmi Bey'i sevmesinden ve desteklemesinden rahatsız olur ve kıskanır. Mısır'a kaçtıklarında Hilmi Bey'in aşık olduğu Suzidil ile evlenir.

Suzidil Kalfa Şehzade Keramattin Bey'in evinde çalışan kalfa kızıdır. Hilmi Bey ile birbirlerini sevmektedirler.

Mehmet İhsan Şam'da ki Türk emniyet müdürüdür. Tüm sürgünlerin karakterlerini ve mevcut durumlarını bilmektedir. Hilmi Bey'e karısının ve kızının akıbeti hakkında bilgi verir.

İrfan Bey Hilmi Bey'in sürgündeyken tanıştığı genç, ağır başlı subaydır. Seher'in Hilmi Bey'in kızı olduğunu bilmeden yakınlık kurmuştur.

Hilmi Bey (Şanssız)

Karakter Osmanlı Döneminde yüzbaşı olan Hilmi Bey, karısı Tevhide Hanım ve on sekiz yaşındaki kızı ile yaşayan bir paşadır. Siyasetten uzak, politikayı seven bir insan değildir, ancak eski kafalıdır. Yeniliklere alehtar bir söylemi sebebi ile ihbar edilince, Beyrut'a sürgün edilir. Sürgünde aile hasreti ve sefalet içinde zor günler geçirecektir. Ailesinin kendisinden sonraki vaziyeti için evhamlanır.Ancak, mert ve gururlu karakteri ile başını dik tutmaya çalışacak, tutumluluğu sayesinde de hayatını idame ettirmeyi başaracaktır. Biraz kinci olan Hilmi Bey, hatırşinas bir yapıdadır.

Aktiviteler Sürgünde çoğu zamanını tek başına dolaşarak, banklarda oturarak geçirir. Kahvehanelere gidip, kendi dilini konuşan insanlarla sohbet etmeyi, zaman zaman içini dökerek dertleşmeyi sever. Sohbet edebileceği, konuk olduğu ortamlarda pek istemese de içki içer. Zaman zaman da namaz kılarak dini vazifelerini yerine getirmeye çalışır.

ÖRNEK ANILAR

Eski Kafalı Hilmi Bey, yenilikler, alışkın olmadığı şeylerden rahatsızlık duyar, öğrendiklerinin, bildiklerinin haricinde yaşamayı tasvip etmezdi. Siyasi bir yönü olmasa da, Mili Harekat'a aykırı düştüğünden ve eski kafalılığından sürgün edilmişti. Polisler kendisine sultan ve hilafet taraftarı olup olmadığını sorduğunda da karakterini aşkar etmişti. "İnce işlere pek akli ermezdi; politikacı ve partici sayılmazdı; yalnız biraz eski kafalı idi; eski gördüklerine bağlıydı, din meselelerinde yeni yetişmelere uyuşmıyordu."

Evhamlı Ailesinden özellikle kızından uzakta yaşamaya mecbur bırakılmak, Hilmi Bey için oldukça zordu. Ne zaman kendi kendine kalıp düşünmeye başlasa kızı Seher için evhamlanırdı. "Bir gece odasında tek başına otururken birden Seher'in ölmüş olması ihtimalini düşündü, şakağına bir ağırdır saplandı. Kalktı, giyindi, dayanılır gibi değil yalnız duramayacaktı."

Tutumlu Sürgün hayatında, elinde oldukça sınırlı bir parası olan Hilmi Bey, mümkün mertebe az yemek yiyor, iktisadlı davranıyordu. "Ve Hilmi Efendi, bugün de, tutum olsun diye, tek fincan çayına, iştahına rağmen hiç de İstanbul'ununki gibi lezzetli bulmadığı pörsük simidini banıyor, yatmadan önce de bir avuç leblebi yerse gene beş kuruşa karnını doymuş olacağını düşünüyordu."

Hatırşinas Şair Kenan ile bir fikir ayrılığı yaşayıp tartıştıktan bir süre sonra Kenan vefat etti. Tüm arkadaşları bu sonucun, Hilmi Bey'in eseri olduğunu iddia ediyordu. O, bu durumu kanıksamıştı, fakat Etyemezli Apti'nin de kendisini katil ilan etmesi, esasen Hilmi Bey'in kaldırayabileceği bir yük değildi. Ancak, Apti'nin çok iyiliğini gördüğünden karşılık vermiyor, hatırşinas davranıyordu. "Hilmi'ye onu iki tokatta susturmak işten bile sayılmazdı; iyiliğini gördüğü için ilişmemişti."

Gururlu Hilmi Bey, kazanmaksızın başkasının parasını harcamayı ayıp sayan, gururlu bir adamdı. İstanbullu bir arkadaşı olan Şakir Beyin başkaları sayesinde rahat yaşaması, kendi hayatında uygulayabileceği bir durum değildi. "Acaba kızı ve damadı yüzünden konduğu bu rahat, bildiği halde arkadaşının sefaletini yüzüne vurmak isteyecek derecede onu ahlaksız mı etmişti, yoksa bunamış mıydı? 'Açlığımdayken ölecek olsam bu herife minnet etmem! Diye düşünüyordum"

Mert Emniyet teşkilatındaki görevliler, sürgündeki herkes ile alakalı bilgi sahibiydi, Hilmi Bey'i gördüklerindeki sıcak tavırları ve sahiplenici tutumları, Hilmi Bey'i ziyadesi ile şaşırtmıştı. Ancak, kendisine tahkikat sonucu ve bilgileri gösterildiğinde, mert bir insan olarak kayda geçtiğini anladı. "İsmi alinizin yanındaki meşruhat hanesinde şu üç yıldız görüyor musunuz? Bu oraya alelamya konulmamıştır; bizler alelamya iş yapmayız; karşımızdakinin içini görürüz. Sizin her veçhile itimada layık mert bir vatandaş olduğunuza dair cemiyetimiz kararını vermiştir."

Kinci Seher'in bir aktörle birlikte yaşadığını öğrenmesi Hilmi Bey için oldukça zordu. Hatta, bir baba olarak kızını öldürmeyi bile düşünüyordu. "Acaba gözlüklü İhsan'ın sözettığı örgüt beni gizlice memlekete sokamazdı? Giderim, kızı bulurum, önce onun göğsüne bir kurşun, sonra kendi kafama... Bu iş ancak böyle temizlenir!"

Seher (Başına Buyruk)

Karakter Hilmi Bey ile Tevhide Hanım'ın kızları Seher, babasının sürgün edilmesinden sonra annesinin sözünü dinlemeyen, başına buyruk bir karakter haline gelmişti. Tevhide Hanım, bir mektubunda kocasına; kızlarının vaziyeti hakkında endişelendiğini bildirmişti, fakat, gün geçtikçe Seher, annesinin korktuğundan da beter vaziyet içine girmiş, seyyar kumpanya aktörü ile birlikte yaşamaya başlamıştı. İsmi de Nevber olarak değiştirmişti. Zaman içinde fahişeliğe ve dansçılığa da başlamış, yalancı, sorunlu, yüzüstü bir kadın olmuştu. Zaman zaman yaptıklarından utanç duyar, mütemediyen ağlardı.

Aktiviteler Seher, erkeklerle vakit geçirmeyi severdi. Dans, şarkı ortamlarında bulunurdu. Şarkı söyler ve ud çalardı. Fırsat bulduğunda da, kır gezmelerine çıkardı. Bol bol alkol alır, uyuşturucu kullanırdı.

ÖRNEK ANILAR

Yalancı Seher, bulunduğu eğlence ve fuhuş ortamlarında, yalan söylemeyi alışkanlık haline getirmiş, zaman içinde yalancı bir kadın haline gelmişti. Kendi de bu huyunu biliyordu. "Gene yalan söyledim, hayır, bende temiz duygu yok. Kucağınıza sizin olmak, kendimi size vermek için atılmak istiyorum."

Sorunlu Seher, yaşadığı olayların ve mesleğinin ağırlığı altında, sorunlu bir karakter haline gelmişti. Nerede ne yapacağını, çoğunlukla kendisi bile kestiremiyordu. “Durunuz, gitmeyiniz, yalnız kalırsam vallahi kendimi pencereden atarım. Vazgeçtim, uzaktan konuşalım, tek biraz daha kalınız, şu kriz geçsin! Yahut bana son bir iyilik yapınız, bir bahçeye gidelim, yeşillik, su, ağaç, gök, kır belki ateşimi alır yatışıırım. Sizi rahatsız etmemeye çalışacağım, konuşmayacağım, delilik yapmayacağım...”

Sulugöz/ Melankolik Seher, aşığı İrfan Bey'in babasını tanıdığını anlayınca içinden bir pişmanlık duydu. Zaten sulugözlü ve melankolik bir karakter olduğundan teselliye gene göz yaşlarında buldu. “Kızın yüzü bahçeden ayrılmadan önce, havuza eğilip ağlamaktan kızarmış gözlerini yıkadığı için, makyajsız kalmıştı; ayrıca, kederden, uykusuzluktan da büsbütün değişmişti; başka birine, bir beslemeye benziyordu...”

Utangaç İrfan Bey ve babasının tanışıklığını öğrenen Seher, her şeyini bilen İrfan Bey'den çok utandı. İrfan Bey de, kızın halini dile getiriyor, üzülüyordu. “Babasını tanıdığımı anladıktan sonra fena halde mahçup oldu. Utandı, demek ki, henüz tamamiyle hayasızlaşmamış, kurtarmak ümidi tamamiyle kesilmemiş. Onu bu hayattan çekip zavallı babasının karşısına ufacık bir ev kadını olarak çıkarmak olanağı bulunabilse...”

Yüzsüz İrfan Bey, Seher'in sapkın bir adamla birlikte olduğunu, o gece gene fahişelikten geldiğini biliyordu. Ancak, Seher artık iyice yüzsüzlüğü ele almış, yaptığı bayağılıkları kanıksamış, hiçbir şey olmamış gibi davranan bir kadındı. “İrfan susuyordu; yani kabul ediyordu. Kız kendisine çektirdiklerini unutmuydu? Hayır. Fakat o yalancılıklar, bayağılıklar, kaypaklık ve kaltaklık sanki dünkü güne ait değildi, aradan yıllar geçmişti, bunlar birer uzak hatıra olmuştu.”

Etyemezli Apti (Saf)

Karakter Etyemezli Apti, Hilmi Bey'in İstanbul'dan eski bir polis olan tanıdığıdır. Oldukça geveze, çenesi düşük bir adam olduğu için zamanında pek yüz vermediği Apti, esasen saflığından ve temiz kalpliliğinden pek itibar görmeyen, iyimser ve inatçı bir admdır. Aklına geleni, tartmadan dile getirdiği için zaman zaman iftiraya varan suçlamaları söylemekten çekinmez.

Aktiviter Sılada para kazanmak için her fırsatı değerlendirmek zorunda kalan Apti, seyyar arabasıyla gazoz satar. Akşam olduğunda otele gelir ve hemşehrileri ile sohbet ederek, havuzlu kahvehanede nargile içerek vaktini geçirir.

ÖRNEK ANILAR

İnatçı İstanbul'dayken polis olan Apti, düşündüğünden taviz vermeyen, inatçı bir karakter olduğu için sürgün edilip, yaşam koşulları değişse bile huyundan vaz geçmezdi. “Bir aralık sivil polis memurluğu etmiş, Sinob'a sürülmüş, tekrar polisliğe girmiş, inatçı, yılmaz bir muhalif, bir 'Hürriyet ve İtilaf'çı idi.”

Geveze Apti, çenesi düşük, geveze bir adam olduğundan, İstanbul'dayken, Hilmi Bey, kendisine yüz vermez, kaçardı. “İstanbul'da iken sohbetine, mesleğine, gevezeliğine dayanamadığı bu densiz adama gurbette, bir iş sahibi olmuş, geçinip giderken rastlamak içinde taşkın bir sevinç uyandırdı.”

Temiz Kalpli Hilmi Bey, sürgündeyken oldukça zor günler geçiriyordu. Arkadşlarıyla da gereksizce tartışmış, kendini geri çekmişti. Ancak, karsısından gelen mektupta; Tevhide Hanım, bizi yanına aldır, Seher'in vaziyetini beğenmiyorum diyerek yalvarıyordu. O sırada, Hilmi Bey, derdini anlatacak bir dost aradı. Etyemez Apti'nin temiz kalpli, iyi bir insan olduğunu biliyordu. “Şüphesiz, bütün gevezeliği, bayağı tavırları dışında hepsinin en iyi yürekli Apti'dir; Apti memleketine onlardan çok bağlıdır, aile babasıdır Düşündükçe bu adama sevgisinin, saygısının arttığını duyuyordu.”

İyimser Sürgünde yaşanan tüm zorluklara rağmen, Etyemez Apti, son derece iyimser karakterli bir adamdı. Hilmi Bey ile beraber seyyar araba ile gazoz sattıkları işletme kapanınca, gazoz alacak yerleri kalmamıştı, fakat, Ağı gene de iyimser davranıyor, geleceğe umutla bakıyordu. “Allah bir kapıyı kaparsa başkasını açar. Zaten kazançsız bir işti; bir Ermeni ile ortaklamasına dondurmacılık edecektik; gider yarın onu bulurum kararlaştırırız. Anca beraber, kanca beraber... Sende bizimlesin. Ayak satıcılığı elverir, tabanlarımız patladı. Ne olsa dükkan işi başkadır, kolaydır.”

İftiracı Şair Kenan ile Hilmi Bey münakaşa ettikten sonraki sabah, Kenan öldü. Zaten sağlıksız olduğu herkesçe bilinen adamın ani ölümünden oteldeki tüm arkadaşları gibi etyemez Apti de, Hilmi Bey'i suçladı. Hatta, diğerlerinde de daha ileri giderek “Kenan'ın ölümüne sebep sensin! Çocuğun yüreğine sen indirdin” diyerek haykırıyor, Hilmi Bey'e iftira ediyordu.

Dindar Kızını çıplak haldeki, hafif hallerine şahit olan Hilmi Bey, üzüntüden kahroldu ve öldü. Morgda tesadüfen cenazeye rastlayan Etiyemez Dindar Apti, eski arkadaşına son vazifesini yaptı. “Arkadaşının başına bir mendil çekti; dehşet verici o yüz çizgilerini, o korku maskesini artık görmek istemiyordu. Durdu, ne yapması gerektiğini düşündü. Sonra vazifesini birden hatırlayarak gitti, abdest aldı. Bina içinde hava o derece sıcaktı ki, suyun vücuduna dokunmasıyla kuruması bir oluyordu. Feneri ölünün baş tarafına, bir kandil gibi koydu, çömeldi, bir zamanlar hıfza çalıştığı için ezberinden, pes sesle Yasin okumaya başladı...”